

Päiväys/ 18.1.2019
Datum

Dnro/Dnr TRAFI/761125/03.06.04/2018

Palvelupaikka-asetukseen liittyvän poikkeusluvan hakeminen

Komissio on antanut 22.11.2017 täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2017/2177 palvelupaikkojen ja rautatieliikenteeseen liittyvien palvelujen käyttöoikeudesta (ns. palvelupaikka-asetus). Asetus on kaikilta osiltaan velvoittava ja sitä sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa. Asetuksen kohteena on direktiivin 2012/34/EU¹ liitteessä II olevissa 2, 3 ja 4 kohdissa luetellut palvelut.

Asetuksen pääsääntöinen soveltaminen alkaa 1.6.2019. Asetuksen 2 artiklassa annetaan kuitenkin palvelupaikkojen ylläpitäjille mahdollisuus hakea rautatiealan sääntelyelimeltä vapautusta tiettyjen asetuksessa olevien säännösten soveltamisesta. Tämän artiklan soveltaminen alkaa 1.1.2019. Huomionarvoista on, että poikkeusluvan kattavuus on hyvin rajoitettu, koska raideliikennelain palvelupaikkoja koskevat velvoitteet pätevät sellaisenaan poikkeusluvan saamisesta huolimatta. Lisäksi esimerkiksi palvelupaikkakuvauksen julkaisemisesta ei voi poikkeusluvalla saada täyttä vapautusta² (museoliikenteen palvelupaikkoja lukuun ottamatta).

Poikkeusluvan hakemista on syytä harkita sen avulla saatavan sääntelyn kevennyksen tuoman hyödyn määrää arvioiden, ottaen lisäksi huomioon, että poikkeusluvan myöntämisen kriteerit ovat suhteellisen vaativat. Lisäksi on syytä huomata, että poikkeusluvan saamisesta huolimatta palvelupaikan ylläpitäjällä tulee olla prosessit olemassa huolehtiakseen raideliikennelain velvoitteista, mukaan lukien syrjimätön palveluntarjonta ja siihen liittyvät lain velvoitteet sekä hinnoittelua koskevat velvoitteet. Tämän ohjeen liitteenä olevassa IRG-Railin yleisiä periaatteita koskevassa asiakirjassa kuvataan myös yleisellä tasolla näitä velvoitteita.

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/34/EU yhtenäisestä eurooppalaisesta rautatiealueesta, ns. rautatiemarkkinadirektiivi

² Vapautuksesta huolimatta palvelupaikan kuvaukseen on aina pakollisena sisällyttävä tiedot

- kaikista rakenteista, joissa rautatieliikenteeseen liittyviä palveluja tarjotaan, mukaan luettuna tiedot niiden sijainnista ja aukioloajoista
- palvelupaikan ylläpitäjän tärkeimmät yhteystiedot
- kuvaus palvelupaikan teknisistä ominaispiirteistä
- kuvaus kaikista rautatieliikenteeseen liittyvistä palveluista, joita paikassa tarjotaan ja niiden laji
- tiedot maksuista, joita peritään palvelupaikan käyttöoikeudesta ja palvelupaikassa tarjottavien palvelujen käytöstä.

Poikkeuslupien myöntämiseksi määritellään asetuksessa neljä eri kategoriaa:

1. Museoliikenteen harjoittajille tarkoitetut palvelupaikat
2. Palvelupaikat tai palvelut, joilla ei ole strategista merkitystä rautatieliikennepalvelujen markkinoiden toiminnan kannalta
3. Palvelupaikat tai palvelut, joita pidetään yllä tai tarjotaan kilpailuun perustuvilla markkinoilla
4. Palvelupaikat tai palvelut, joiden tapauksessa asetuksen soveltaminen voisi vaikuttaa kielteisesti palvelupaikkojen markkinoiden toimintaan.

Poikkeuslupan myöntämiseen riittää, kun palvelupaikka tai palvelu täyttää yhden kategorian tunnusmerkit. Kun poikkeuslupan myöntämisen perusteet eivät enää täyty, sääntelyelimen on peruutettava lupa.

Kategorioiden 2-4 osalta palvelupaikan ylläpitäjät voivat hakea poikkeuslupaa osasta palvelupaikka-asetuksen säännösten soveltamisesta, lukuun ottamatta palvelupaikan kuvauksen sisältöä koskevan 4 artiklan 2 kohdan a-d ja m alakohtaa ja palvelupaikan kuvauksen julkaisemista koskevaa 5 artiklaa. Kaikilla poikkeuslupan saaneilla on velvollisuus noudattaa raideliikennelain palvelupaikkoja ja palveluita koskevia säännöksiä.

Palvelupaikka-asetuksen artiklan 2 (5) mukaan EU jäsenvaltioiden sääntelyelinten on laadittava ja julkaistava päätöksenteon yhteiset periaatteet artiklassa 2 (2) tarkoitettujen perusteiden soveltamiseksi. Tämän ohjeen liitteenä on IRG-Railin (Independent Regulators' Group – Rail) laatima asiakirja, jossa määritellään poikkeuslupien myöntämisen yleiset periaatteet. Sääntelyelin toimii yhteisten periaatteiden mukaisesti, ja on määritellyt niiden pohjalta kansalliset raja-arvot strategisesti ei-merkityksellisille palvelupaikoille.

Museoliikenteen harjoittajille tarkoitetut palvelupaikat

Jos palvelupaikkaa käytetään ainoastaan museoliikenteen harjoittajien omiin tarkoituksiin, sen ylläpitäjä voi hakea sääntelyelimeltä vapautusta asetuksen säännösten soveltamisesta.

Palvelupaikat tai palvelut, joilla ei ole strategista merkitystä

Tämän kategorian osalta sääntelyelin arvioi palvelupaikat tai palvelut, joilla ei ole strategista merkitystä erityisesti paikan käyttöasteen, liikenteen, johon vaikutus mahdollisesti kohdistuu, lajin ja määrän sekä paikassa tarjottavien palvelujen tyyppien osalta.

Rautatiealan sääntelyelin on määritellyt tiettyjä direktiivin 2012/34/EU liitteen II 2-kohdan palveluja koskevat kriteerit, joiden perusteella palvelupaikoilla ei todennäköisesti ole strategista merkitystä rautatieliikennepalvelujen markkinoiden toiminnan kannalta. Palvelupaikan ylläpitäjällä on mahdollisuus hakea sääntelyelimeltä vapautusta palvelupaikka-asetuksen tiettyjen säännösten soveltamisesta.

Parhaat mahdollisuudet poikkeusluvan myöntämiselle on silloin, kun palvelupaikka täyttää kaikki kyseistä palvelupaikkatyyppiä koskevat kriteerit. Eriyistapauksessa poikkeuslupahakemuksessa voi esittää muita, tapauskohtaisia perusteluja siitä, miksi palvelupaikka tulisi katsoa sellaiseksi, jolla ei ole strategista merkitystä. Jäljempänä esitetyt kynnysarvot ovat kuitenkin pääsääntö, ja kynnysarvot ylittävän palvelupaikan arvioiminen ei-strategisesti merkittäväksi edustaisi poikkeustapausta.

Ne palvelupaikat, joille kriteerejä ei ole jäljempänä esitetty, arvioidaan tarvittaessa tapauskohtaisesti. Satamissa sijaitsevat palvelupaikat käsitellään samoin kriteerein kuin muualla sijaitsevat (esim. tavaraliikenneterminaalit).

Kriteerit palvelupaikkojen ei-strategisen merkityksen arvioimiseksi

1) Matkustaja-asemat, niihin kuuluvat rakennukset ja muut tilat, mukaan lukien matka-tietonäyttöpalvelut ja lipunmyyntipalveluihin soveltuvat tilat;

Tämä koskee ainoastaan sellaisia henkilöliikenteen asemia, joissa on toiminnassa oleva matkustaja-asemarakennus. Laiturialueen osalta ei haeta poikkeuslupaa.

Organisatorinen sidos rautatieyrityksen ja palvelupaikan välillä	Ei ole
Matkustajalaitureiden määrä	< 3
Junapysähdysten määrä tyypillisenä arkipäivänä	< 10
Matkustajamäärä vuodessa	< 20 000

Vaihtoehtoinen kriteeristö:

- Matkustaja-asemarakennus toimii rautatietoimintojen osalta pelkästään kaikille avoimena matkustajia palvelevana odotustilana ilman lipunmyyntiä tai lipunmyyntiautomaattia,
- palvelupaikan ylläpitäjä ei saa sen toiminnasta rautatietoimintoihin liittyvää liikevaihtoa ja
- organisatorista sidosta rautatieyritykseen ei ole.

2) Tavaraliikenneterminaalit;

Organisatorinen sidos rautatieyrityksen ja palvelupaikan välillä	Ei ole
Junien määrä vuodessa	< 40
Liikennemuotoa ³ vaihtavan tavarann tonnimäärä vuodessa	< 20 000

Raakapuutermiinaalit/kuormauspaikat;

Organisatorinen sidos rautatieyrityksen ja palvelupaikan välillä	Ei ole
Liikennemuotoa ⁴ vaihtavan puutavaran kuutiomäärä (m ³) vuodessa	< 10 000

³ Joista toinen osuus on rautatie.

⁴ Joista toinen osuus on rautatie.

3) Järjestelyratapihat ja junamuodostuslaitteet, mukaan lukien vaihtotyölaitteet;

Organisatorinen sidos rautatieyrityksen ja palvelupaikan välillä	Ei ole
Liikennemäärä vuodessa	< 200 junaa (yhteensä lähtevät ja saapuvat)
Ratojen lukumäärä	< 5

4) Varikkosivuraiteet (seisontaraiteet);

Organisatorinen sidos rautatieyrityksen ja palvelupaikan välillä	Ei ole
Seisontaraiteiden lukumäärä	< 2
Seisontaraiteiden kokonaispituus	< 300 m

5) Huoltotilat ja -laitteet;

Organisatorinen sidos rautatieyrityksen ja palvelupaikan välillä	Ei ole
Liikevaihto	< 1 M€

6) Muut kuin 3 ja 5 kohdassa tarkoitetut tekniset laitteet, käsittäen lähinnä kaluston puhdistus- ja pesulaitteet;

Organisatorinen sidos rautatieyrityksen ja palvelupaikan välillä	Ei ole
Liikevaihto	< 25 000 T€
Pestävien junayksiköiden määrä vuodessa	< 500

7) Sellaiset polttoaineen jakeluasemat, joista perittävät maksut on erotettava laskuissa polttoaineen tankkauksesta perittävistä maksuista.

Organisatorinen sidos rautatieyrityksen ja palvelupaikan välillä	Ei ole
Polttoainetankkausten volyymi (litraa/vuosi)	< 100 000

Palvelupaikat tai palvelut, joita pidetään yllä tai tarjotaan kilpailuun perustuvilla markkinoilla

Palvelupaikan ylläpitäjä voi hakea poikkeuslupaa sääntelyelimeltä, jos palveluita pidetään yllä tai tarjotaan kilpailuun perustuvilla markkinoilla, joilla keskenään kilpailevat toiminnanharjoittajat tarjoavat keskenään vertailukelpoisia palveluja.

Kilpailuun perustuvilla markkinoilla tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että kilpailevia vaihtoehtoja palvelupaikalle tulee olla vähintään kaksi. Yksi vaihtoehtoinen palvelupaikka ei siis ole riittävää. Vaihtoehtojen tarkastelu tehdään yksittäisten palvelupaikkojen tasolla.

Palvelujen vertailukelpoisuus tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että toistensa kanssa kilpailevien palvelupaikkojen tulee ensinnäkin olla toistensa kanssa vertailukelpoisia kaikkien ominaisuuksiensa suhteen, joita ovat mm. terminaalissa käsiteltävät tuoteryhmät, käsiteltävien junien pituudet ja palvelupaikan sijainti kuljetusreitien suhteen. Toisin sanoen niiden täytyy olla kilpailijoita kaikissa palvelukategorioissa, joissa ne tarjoavat palveluja. Tämä kriteeri voi johtaa myös tilanteeseen, jossa yksi, kapeampaa palveluvalikoimaa tarjoava palvelupaikka voisi saada poikkeusluvan tällä perusteella, mutta esimerkiksi kaksi muuta ei. Lisäksi palvelupaikkojen tulee olla kaikille palvelujen hakijoille⁵ vartenotettavia vaihtoehtoja, ollakseen toisilleen kilpailevia vaihtoehtoja. Tämä kriteeri taas voi johtaa tilanteeseen, jossa yhdelle palvelunhakijalle jokin kuljetusreitti on vartenotettava vaihtoehto, mutta toiselle ei, eikä edellytyksiä poikkeusluvalle tällä perusteella tällöin ole.

Poikkeusluvan hakijan tulee hakemuksessaan esittää näyttöä sen suhteen, että kyseessä ovat aidosti toisilleen vaihtoehtoiset, kilpailevat palvelupaikat. Koska tarkoituksena ei ole täysimittaisen markkina-analyysin suorittaminen, näyttöä tulee esittää palvelupaikkojen ominaisuuksien kuvaamisen lisäksi ainakin siitä, että palvelun hakijat ovat kilpailuttaneet näitä palvelupaikkoja tai muuten vaihtaneet palveluntarjoajaa, ja että kilpailevat vaihtoehdot rajoittavat kaikilta osin palvelupaikan hinnoitteluvoimaa.

Palvelupaikat tai palvelut, joiden tapauksessa asetuksen soveltaminen voisi vaikuttaa kielteisesti markkinoiden toimintaan

Tämän kategorian kohdalla tulee huomioida, että kielteinen vaikutus täytyy kohdistua koko palvelumarkkinaan, jossa palvelupaikan ylläpitäjä toimii, ja kielteisen vaikutuksen tulee aiheutua nimenomaan täytäntöönpanoasetuksen säännöksistä eikä rautatielain velvoitteista. Hakijan on myös hakemuksessaan yksilöitävä tarkasti millä asetuksen säännöksillä olisi kielteinen vaikutus kyseisen palvelun markkinoihin.

⁵ Palvelujen hakijalla tarkoitetaan raideliikennelain 4 § 21-kohdan mukaan julkista tai yksityistä yhteisöä tai toiminnanharjoittajaa, kuten ratakapasiteetin hakijaa, rautatieliikenteen harjoittajaa, liikenteen palveluista annetun lain IV osan 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettua toimivaltaista viranomaista, koulutuspalveluita tarjoavaa oppilaitosta, toista palvelupaikan ylläpitäjää tai muuta palvelua tarvitsevaa tahoja, joka hakee palvelupaikan ylläpitäjältä sen tarjoamia rautatieliikenteen tuki- ja huoltopalveluja omaan käyttöön tai toisen rautatieliikenteen harjoittajan taikka oppilaitoksen käyttöön ja joihin sovelletaan palvelupaikkojen ja rautatieliikenteeseen liittyvien palvelujen käyttöoikeudesta annettua komission täytäntöönpanoasetusta (EU)2017/2177.

Poikkeusluvan hakeminen

Palvelupaikan ylläpitäjä voi hakea tämän ohjeen perusteella poikkeuslupaa rautatiealan sääntelyelimeltä 1.1.2019 alkaen. Hakemuksessa tulee ilmoittaa palvelupaikan nimi ja palvelupaikan ylläpitäjä yhteystietoineen. Hakiessaan poikkeuslupaa hakijan on myös perusteltava pyynnöt selkeästi ja asianmukaisesti.

Poikkeuslupaa haetaan lähettämällä vapaamuotoinen hakemus osoitteella kirjaamo[at]traficom.fi ja railregulator[at]traficom.fi. Hakemuksessa on eriteltävä mahdolliset salassa pidettävät osuudet ja toimitettava hakemuksesta tällaisessa tapauksessa myös julkinen versio.

Sääntelyelimen on julkaistava poikkeuslupapäätökset verkkosivuillaan www.saantelyelin.fi/paatokset 2 viikon kuluessa päätöksen tekemisestä.